



Developing virtual-pedagogical culture of parents in partnership with family and education

Xilola KHAYDAROVA¹

National University of Uzbekistan named after Mirzo Ulugbek

ARTICLE INFO

Article history:

Received May 2021
Received in revised form
28 May 2022
Accepted 20 June 2022
Available online
25 July 2022

Keywords:

parents,
youths,
neighborhood,
family,
school,
education,
upbringing,
culture,
virtual,
media,
information,
computer,
social networks,
virtual control,
children,
spiritual moral qualities.

ABSTRACT

The article covers a wide range of issues related to the development of virtual pedagogical culture of parents in collaboration with the community, family and education. The spiritual and moral problems of the community, family and education through the development of virtual-pedagogical culture of parents are also widely analyzed.

2181-1415/© 2022 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol3-iss6/S-pp337-343>

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Маҳалла, оила ва таълим ҳамкорлигида ота-оналар виртуал-педагогик маданиятини ривожлантириш

АННОТАЦИЯ

Калит сўзлар:

ота-она,
ёшлар,
маҳалла,
оила,
мактаб,
таълим,
тарбия,

Мақолада маҳалла, оила ва таълим ҳамкорлигида ота-оналарнинг виртуал-педагогик маданиятини ривожлантиришга доир масалалар кенг ёритилган. Шунингдек, ота-оналарнинг виртуал-педагогик маданиятини ривожлантириш орқали маҳалла, оила ва таълим-тарбиядаги маънавий-ахлоқий муаммолар кенг таҳлил қилинган.

¹ University Doctorate (DSc), Candidate of Psychological Sciences, National University of Uzbekistan named after Mirzo Ulugbek.

маданият,
виртуал,
медиа,
ахборот,
компьютер,
ижтимоий тармоқлар,
виртуал назорат,
фарзандлар,
маънавий-ахлоқий
сифатлар.

Развитие виртуально-педагогической культуры родителей в партнерстве с семьей и образованием

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

родители,
молодежь,
махалля,
семья,
школа,
образование,
воспитание,
культура,
виртуальный,
медиа,
информация,
компьютер,
социальные сети,
виртуальный контроль,
дети,
духовно-нравственные
качества.

В статье освещен широкий круг вопросов, связанных с развитием виртуальной педагогической культуры родителей во взаимодействии с обществом, семьей и образованием. Также широко анализируются духовно-нравственные проблемы общества, семьи и воспитания через развитие виртуально-педагогической культуры родителей.

КИРИШ

Бугунги кунда республикамизда маҳаллаларни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш, оилаларни ижтимоий ҳимоялаш, аҳолининг, шу жумладан, оналарнинг маҳалла ва оила институтларини мустаҳкамлаш борасида муҳим ишлар амалга оширилмоқда. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 3 майдаги “Маънавий-маърифий ишлар самарадорлигини ошириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПҚ–4307-сон, 2020 йил 18 февралдаги “Жамиятда ижтимоий-маънавий муҳитни соғломлаштириш, маҳалла институтини янада қўллаб-қувватлаш ҳамда оила ва хотин-қизлар билан ишлаш тизимини янги даражага олиб чиқиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ–5938-сон Фармонлари олиб борилаётган ислохотларга хизмат қилмоқда.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 28 январдаги “2022–2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида”ги ПФ–60-сонли Фармонида кенг жамоатчилик муҳокамаси натижасида “Ҳаракатлар стратегиясидан – Тараққиёт стратегияси сари” тамойилига асосан ишлаб чиқилган етти та устувор йўналишдан бешинчисида маънавий тараққиётни таъминлаш ва соҳани янги босқичга олиб чиқиш мақсади қўйилган.

АДАБИЁТЛАР ТАҲЛИЛИ ВА МЕТОДОЛОГИЯ

Оилада ва таълим муассасаларида болаларни мунтазам равишда ва мақсадга мувофиқ маънавий-ахлоқий тарбиялаш, авлодлараро ўзаро таъсирнинг турли хил таълим ва ижтимоий лойиҳаларини амалга ошириш, оиланинг таълим салоҳиятини, таълим муассасаларини, анъанавий диний ташкилотларини, жамоатчиликни бирлаштириш муҳим аҳамиятга эга.

Тавсия этилган шароитда оилавий қадриятларни тан олиш ва тақдим этиш, оилага тизимли психологик, педагогик ва ижтимоий-иқтисодий ёрдам, анъанавий тарбиявий қадриятларни тарғиб қилиш, ота-оналарнинг виртуал педагогик маданиятини ривожлантиришнинг кўп қиррали дастурини ишлаб чиқиш ва амалга ошириш воситаси бўлиб хизмат қилади.

Тезкор ахборот ва коммуникация технологияларининг ривожланиши натижасида дунёдаги турли халқлар ва элатлар орасида глобаллашув жараёнлари содир бўлаётган бир пайтда бутун инсоният, жумладан, халқимиз маданиятига, маънавиятига салбий таъсир кўрсатиши мумкин бўлган турли мафкуравий таҳдидлар остида яшамоқда. Шу нуқтаи назардан ота-оналарнинг виртуал-педагогик маданиятини ривожлантиришнинг самарали усул ва воситаларини фаол равишда илмий жиҳатдан ўрганишга эҳтиёж бор, улар қўшимча ва умумий таълимнинг турли хил давлат муассасалари шакллари, ҳаракатлари ва оила, мактаб, маҳалла ва жамоатчиликнинг ягона талабларини бирлаштириши мумкин. Бундай вазиятда оилавий, норасмий, умумий ва виртуал таълимни бирлаштириш зарур. Шу билан бирга, норасмий виртуал таълим ота-оналарнинг виртуал-педагогик маданиятини ривожлантиришга ёрдам берадиган бир қатор афзалликларга эга. Бу эса виртуал таълим базасини кенгайтиради ва чуқурлаштиради, ота-оналарнинг виртуал таълим олиши учун зарур технологиялар билан қуроллантиради.

Сўнгги ўн йилликда, кўпинча, ота-оналарнинг педагогик маданиятини аниқлаш уларнинг шахсий тарбияси, боланинг уйғун шахсини тарбиялаш учун зарур бўлган педагогик билим, кўникма ва малакаларни эгаллаш билан чамбарчас боғлиқдир. “Ота-оналарнинг педагогик маданияти – бу болага нисбатан қадрли ва инсонпарварлик муносабати, оилада болани тарбиялаш ва ривожлантириш жараёнини амалга оширишга қаратилган педагогик технологияларга, билимларга ижодий эғалик қилишда ифодаланадиган бундай шахсий таълим” дир.

Бугунги кун ёшларини мустақил ҳаётда дунёқараши кенг, фаол фуқаролар этиб тарбиялаш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Узлуксиз маънавий тарбия концепциясини тасдиқлаш ва уни амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида” ги Қарори 2019 йил 31 декабрда тасдиқланди. Ушбу Концепцияда ота-оналарнинг фарзанд тарбияси бўйича билимларини, педагогик маданиятини ошириш, оммавий ахборот воситалари, шу жумладан, интернет жаҳон ахборот тармоғи орқали тарқатилаётган ғаразли ахборотлар, одоб-ахлоқни емирувчи иллатлар, ёшларни залолатга бошловчи бузғунчи ғояларга қарши соғлом дунёқарашни шакллантиришга қаратилган алоҳида чора-тадбирларга эътибор берилган. Шунингдек, оилада ота-оналарнинг фарзанд тарбиялаш методларига оид билимларини мунтазам ошириб бориш мақсадида бола тарбиясида миллий тарбия методлари ва замонавий педагогларнинг илғор ютуқларидан самарали фойдаланиш; маҳаллалардаги “Ота-оналар унверситетлари”да ота-

оналар учун фарзандларда ёшига мос ижтимоий компетенцияларни тарбиялаш бўйича тренинглар ўтказиш; “Тарбия мактаби” рукни остида ота-оналар, педагоглар учун телекурслар, болалар, ёшлар учун расмлар билан безатилган ёрқин, ранг-баранг қўлланмалар, мультимедиа маҳсулотлари каби дидактик материаллар туркумини яратиш; узлуксиз маънавий тарбия амалиётида тўпланган ижобий тажрибани оммалаштириш мақсадида “Ёш ота-оналар китоби” ва бошқа методик қўлланмалар асосида мультимедиа тақдиротлар сериясини яратиш ва ота-оналарга тарқатиш механизми йўлга қўйилади. Жамиятда ижтимоий-маънавий муҳитни соғломлаштириш, оилавий қадриятларимизга зид бўлган турли маънавий таҳдидларга қарши мафкуравий иммунитетни шакллантиришга қаратилган профилактик тадбирларни ташкил этиш, ҳудудлар бўйича оилаларда соғлом тарбиявий муҳитни яратиш ва ота-оналарга тарбия усуллари ўргатишга қаратилган мақсадли ва манзилли тарғибот тадбирлари ва тренинглар ўтказилади [5].

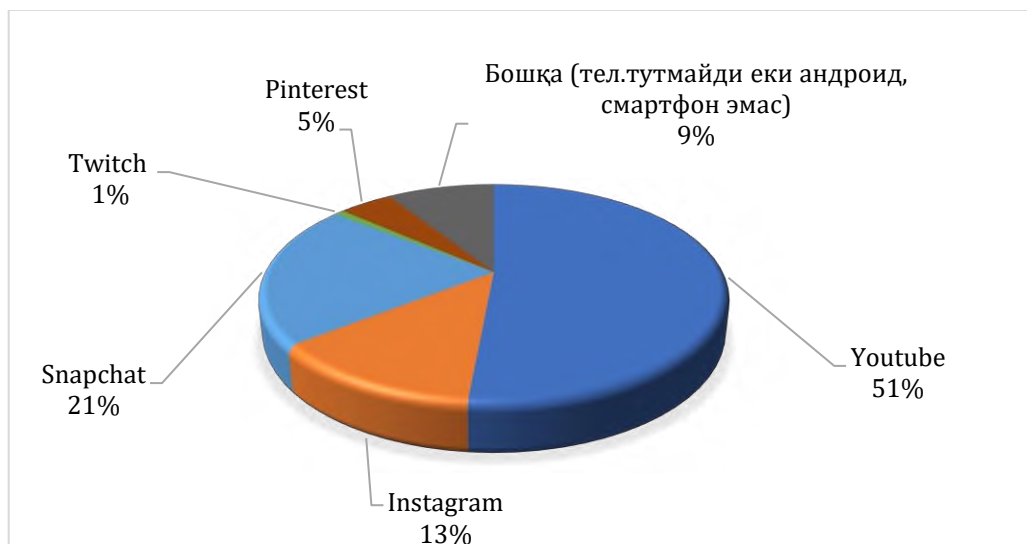
МУҲОКАМА

Бугунги ахборотлашган жамият шароитида таълим-тарбия масаласи мураккаб, кенг қўламли масалалардан бири бўлиб, улкан маъсулиятли ишни оила, маҳалла, мактаб ва кенг жамоатчилик билан ҳамкорликда олиб бориш муҳим эканлиги исбот талаб қилмайдиган аксиомадир.

Оила, маҳалла, таълим муассасалари ва улардан ташқарида виртуал маданиятнинг мақсадли, изчил ва тизимли тарзда ривожлантирилиши ёш авлодда босқичма-босқич виртуал саводхонлик, билимдонлик, маҳорат, компетентликни самарали шакллантириб борилишини таъминлайди.

Педагогика фанлари доктори, профессор О. Мусурмонова: “Ота-оналар бола тарбиясида шахсан намуна кўрсатишлари, бир-бирларини ҳурмат қилишлари, бир-бирларига кўмаклашишлари ва ғамхўрлик қилишлари, меҳрибонлик ҳамда хушфەъллик билан муомалада бўлишлари билан бирга, бугун ўта муҳим вазифа – фарзандларимизни миллий ғоямизга садоқатли, онгли, фаол фидойилари этиб тарбиялашни ҳам юклайди. Агар болалар оилада нафақат ахлоқ-одобини, балки ота-оналарнинг ғоявий қарашлари, хатти-ҳаракатларини, муносабатларини ҳам ўз кўзлари билан кўрсалар, катта бўлганларида уларнинг ўзлари ҳам худди шундай эътиқодли бўлишга одатланадилар.

Бугунги кунда ёшлар ҳам уларнинг ота-оналари ҳам тенг равишда мобил алоқа воситалари орқали ижтимоий сайтлардан доимий равишда, яъни уйда, иш қилаётганда, ўқишда, кўчада, дарс жараёнида ва бошқа ҳолатларда бемалол ахборот алмашишмоқда. Бу каби ахборотлашишда, ҳаттоки биринчилардан бўлиш устунлик қилмоқда, яъни Youtube, Telegram, Instagram ва ҳ.к. каби ижтимоий ахборот алмашинуви воситалари орқали ахборотларга эга бўлиб, уларни биринчилардан бўлиб оммага тарқатишга ҳаракат қилмоқдалар. Ота-оналар ва уларнинг фарзандлари, ёшларнинг Youtube, Telegram, Instagramдан фойдаланиш салмоғини 1-расм орқали кўриш мумкин.



1-расм.

НАТИЖАЛАР

Тадқиқотда 295 нафар ота-она ва 592 нафар ёшлар ўз фикрлари билан иштирок этишган. Тадқиқот учун Ўзбекистоннинг Самарқанд, Фарғона, Андижон ва Тошкент шаҳри ҳудудлари танлаб олинган. Статистик маълумотлар асосида айнан ушбу ҳудудларда оилавий аҳоли сони бошқа ҳудудларга нисбатан кўпроқни ташкил қилмоқда, шу сабабдан ушбу ҳудудлар тадқиқот учун энг тўғри танлов деб танлаб олинди.

25 ёшдан юқори бўлган турли ёшдаги 295 нафар ота ёки оналарнинг 28%и Самарқанд вилоятидан, 25%и Фарғона вилоятидан, 24%и Андижон ва 23%и Тошкент шаҳридан ҳисобланишган. 592 нафар ёшларнинг 28%и Самарқанд вилоятидан, 25%и Фарғона, 24%и Андижон ва 23%и Тошкент шаҳридан иштирок этишган. Ҳар бир инсон ҳаётида бир мартаба бўлса ҳам виртуал олам орқали ахборот олса, ахборотлар алмашинувига қадам қўйса, кейинги сафар ундан чиқиб кетиш жуда қийин бўлади, шу асосда виртуал оламга тобе бўла бошлайди.

“Ижтимоий тармоқларда тақдим этилаётган таълим-тарбия масаласига қаратилган ахборотларнинг мазмун-моҳияти Сизни қониқтирадими?” деган саволга ота-оналарнинг 11%и, албатта, қониқтишини, 34%и қисман қониқтиришини, 47%и умуман қониқтирмаслигини билдиришган ва 8%и жавоб беришим қийин, дея ўз фикрларни ифодалашган.

Ижтимоий тармоқларда тақдим қилинаётган таълим-тарбия масалаларига қаратилган ахборотларнинг мазмун-моҳияти ота-она респондентларнинг 133 нафари учун умуман қониқарсиз деб айтилди, уларнинг фикридан келиб чиқиб, бугунги кунда виртуал оламда тақдим қилинаётган ахборотлар кўлами жуда кўп бўлиб, барчаси ҳам ёшлар тарбиясига ижобий таъсир кўрсатади, деб айтиш қийин. Ёшларнинг тарбиясини бузувчи, ёт ғояларни тарғиб қилувчи ахборотлар доимо мавжуд бўлган, кейин ҳам бўлаверади. Чунки интернетдаги ахборотларни чегаралаб бўлмайди, интернет олами кенг уммон каби чексиз маълумотлар базасига эга. Шу сабабли ҳам инсониятнинг онгини, онг орқали саралаш, филтрлаш каби хусусиятларни ошириб бориш керак, деб ўйлаймиз.

Олиб борилган тадқиқотларимиздаги респондентлар жавобларидан кўриш мумкинки, ҳар бир инсоннинг ижтимоий тармоқларда ўз ўрни бор, яъни виртуал оламда қайд этилмаганларга нисбатан “замондан қолган” ибораси ҳам қўлланилади. Ижтимоий тармоқларга кирмаган, унинг имкониятларидан фойдаланмайдиган ота-оналар, ёшлар кам учраса керак. Бугуннинг “замонавий” инсонлари виртуаллашган, инсонлар турмуш тарзида интернет, виртуал олам, ижтимоий тармоқлар каби сўзлар билан ҳамоҳанг тарзда яшамоқдалар. Бунинг ўзига яраша ижобий ва салбий жиҳатлари мавжуд. Ёшларда ва, ҳаттоки уларнинг ота-оналарида ҳам ўзига хос виртуал аутизм, яъни ўз оламида яшаш, бошқалар билан мулоқот қилишдан қочиш, ўз муаммолари билан ўралашиб қолиш каби ҳолатлар ривожланиб бормоқда. Бу муаммо эса ёшлар орасида сабабсиз ўз жонига қасд қилиш ҳолатларига, баъзан ёши катта инсонларнинг ҳеч қандай сабабсиз изсиз йўқолиб қолиши ёки сабабсиз ўз оиласидан йироқлашиш ҳолатларига сабаб бўлмоқда.

Ахборотлашган жамият шароитида ота-оналар ижтимоий тармоқларда иштирок этар экан, уларда виртуал мулоқот маданияти, виртуал ахборотлашиш маданияти, умуман, виртуал маданияти ривожланган бўлиши лозим. Ота-оналар онгида виртуал маданиятни ривожлантириш орқали дунё бўйича кўплаб глобал, кибержанглarning олди олинган бўлар эди. Ёшлар виртуал олам орқали билиб-билмай ўзлари ва бошқалар ҳақидаги маълумотларни ошкор қилишади, лекин ушбу маълумотлардан ғаразли ниятларда фойдаланувчиларнинг кўплигига аҳамият бермайдилар. Ёшларнинг, ҳаттоки катталарнинг онгини бузувчи турли хил экстремистик ва террористик гуруҳлар ҳам, ўз навбатида, виртуал олам орқали уларни ўз гирдобига тортиб кетмоқда, ушбу гирдобга қарши иммунитет ҳосил қилишда виртуал педагогик маданиятнинг аҳамияти жуда катта. Ёшлар ўзларида кечаётган қийинчиликлар, тушунмовчиликлар ҳақида ўз яқинларига эмас, балки ижтимоий тармоқлар орқали танишган, дўст тутинган инсонларига ишонишмоқда. Лекин ижтимоий тармоқларда айнан қайси ниятларда, қайси мақсадларда ёшлар фикрига қўшилаётганларнинг мақсадлари доим ҳам ошкор бўлавермайди.

ХУЛОСА

Оилада соғлом муҳитни яратиш, миллий руҳ ва турмуш тарзини инobatга олиш, ўз фарзандлари учун ота-оналар ҳар томонлама ўртак кўрсата олиши, фарзандларда эса ота-онага, Ватанига муҳаббат туйғусини шакллантириш, ўзаро ғамхўр бўлишни таъминлаш мақсадида миллий тарбия методлари ва замонавий педагогларнинг илғор ютуқларидан самарали фойдаланиш; маҳаллаларда эса “Ота-оналар университетлари”ни ташкил этиш, ота-оналар виртуал педагогик маданиятини ривожлантириш учун тренинглар ўтказиш; ота-оналар ва ёшлар учун телекўрсатувлар, видеороликлар, ранг-баранг қўлланмалар, мультимедиа маҳсулотлари, ахборот дастурий таъминот (платформа) ишлаб чиқиш; “Ёш ота-оналар китоби” ва бошқа методик қўлланмалар асосида мультимедиа тақдимотлар сериясини яратиш ва кенг оммага тарғиб қилиш механизмини йўлга қўйиш керак. Шунингдек, маҳаллаларда ижтимоий-маънавий муҳитни соғломлаштириш, оилавий қадриятларимизга зид бўлган турли маънавий таҳдидларга қарши мафкуравий иммунитетни шакллантиришга қаратилган профилактик тадбирларни ташкил этиш, ҳудудлар бўйича оилаларда соғлом тарбиявий

муҳитни яратиш ва ота-оналарга тарбия усуллари ўргатишга қаратилган мақсадли ва манзилли тарғибот тадбирларини олиб бориш зарур, деб ҳисоблаймиз.

ФЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎХАТИ:

1. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Ўзлуксиз маънавий тарбия концепциясини тасдиқлаш ва уни амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ–1059-сонли Қарори, 31 декабрь, 2019.
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Маънавий-маърифий ишлар самарадорлигини ошириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПҚ–4307-сон Қарори, 3 май, 2019.
3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Жамиятда ижтимоий-маънавий муҳитни соғломлаштириш, маҳалла институтини янада қўллаб-қувватлаш ҳамда оила ва хотин-қизлар билан ишлаш тизимини янги даражага олиб чиқиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ–5938-сон Фармони, 18 февраль, 2020.
4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “2022–2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида”ги ПФ–60-сонли Фармони, 28 январь, 2022.
5. Овчарова Р.В. Психология родительства: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. – М.: Издательский центр «Академия», 2005.
6. Мусурмонова О., Қуронов М., Абдужабборов М. Маҳалла – ҳаёт кўзгуси. (Саволларга жавоблар). Тошкент: Yoshlar mediaprint, 2021. – Б. 33.
7. Хайдарова Х.Р. Ахборотлашган жамият шароитида ота-оналарнинг виртуал-педагогик маданиятини ривожлантириш масалалари. Амалий социологик тадқиқот дастури (амалий-педагогик тадқиқот методологияси асосида ишлаб чиқилган). УЗМУ, 2022 йил.